

Naturvårdsverket

2025-10-23

Tove Molin Eriksson
Naturskyddsenheten
Avdelningen för planering,
prövning och tillsyn

Regeringsuppdrag PFAS-förorenade områden (NV Rb 2025)

- 2027
- nationell samordning och tillsynsvägledning
- dialog med länsstyrelserna om kartläggning
- förslag på en *samhällsekonomiskt och miljömässigt effektiv hantering av PFAS-förorenade områden och åtgärder*
- inhämta synpunkter från offentliga aktörer som är betydande innehavare av PFAS-förorenade områden, SGU, MSB och länsstyrelserna

Juridiska utgångspunkter

Praxis

Framåtblick

Den juridiska verktygslådan

Principen om att förorenaren betalar

Förebyggande åtgärder
enligt 2 kap. miljöbalken

Återställande åtgärder
enligt 10 kap. miljöbalken

Verktygslådan: 2 kap, 10 kap och 26 kap MB

2 kap MB

- Krav på *förebyggande* åtgärder
- Skyddsåtgärder eller försiktighetsmått
- Inför eller vid pågående verksamhet/åtgärd
- Exempel: kontroll, krav utsläpp till vatten/luft, krav kemikalieanvändning, stängsling m.m.

26 kap. 22 §

- Vid *misstanke* om förorening
- Krav på att undersöka huruvida det finns en förorening eller inte

Ansvar 26 kap. 22 §:

- Den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller miljön eller
- den som annars är skyldig att avhjälpa en olägenhet från miljö- eller hälsofarlig verksamhet.

10 kap MB

- *Konstaterad* föroreningsskada
- Krav på avhjälpande, dvs. utredning, efterbehandling och andra åtgärder för att avhjälpa en föroreningsskada
- *Reparativa* åtgärder
- Jfr ' "förebyggande" i 10 kap. 4 § MB

Gråzon: förebyggande vs reparativa åtgärder

Förorenat område

Försiktighetsmått/skyddsåtgärder 2 kap. MB (obs, om pågående verksamhet/åtgärd)

Avhjälpan 10 kap. MB

Undersökningar, åtgärder

”...det avhjälpan som på grund av föroreningen behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljö”

Misstanke om förorenat område

Lämna in
upplysningar
26 kap. 21 §
MB

Pågående 9 kap- eller
11 kap-verksamhet: VU
skyldig att kontrollera
29 kap. 19 § MB

Förelägga om undersökning
26 kap. 22 § MB

Verkställighet
26 kap. 17 § MB

Rättelse på felandes
bekostnad 26 kap. 18 § MB

Tillsyn 26 kap. MB (26 kap. 9 § MB)

När är 10 kap. tillämpligt?

Konstaterad

- Krävs att det föreligger en *konstaterad* föroreningsskada, räcker inte med en misstanke
- Relativt låg ribba

10 kap. 1 § MB

Med *föroreningsskada* avses i detta kapitel en miljöskada som genom förorening av ett mark- eller vattenområde, grundvatten, en byggnad eller en anläggning kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Verksamhetsutövaransvar

- Förenklat: utövaren av den åtgärd eller verksamhet som har orsakat föroreningen är ansvarig för avhjälpandet
- Fastighetsförvärvaransvar (10 kap. 3 § MB)

10 kap. 2 § MB (nuvarande lydelse)

Den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till en föroreningsskada eller allvarlig miljöskada (verksamhetsutövaren) är ansvarig för det avhjälpande som skall ske enligt bestämmelserna i detta kapitel

Ansvar: skälighetsbedömningen 10 kap. 4 § MB

Skälighetsbedömning sker i två steg:

1. vilka efterbehandlingsåtgärder som är **miljömässigt motiverade** och **rimliga från kostnadssynpunkt**

2. Answarets omfattning

10 kap. 4 § MB (nuvarande lydelse)

Den som är ansvarig för att avhjälpa en föroreningsskada skall i skälig omfattning utföra eller bekosta det avhjälpande som på grund av föroreningen behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön.

När answarets omfattning bestäms skall det beaktas hur lång tid som har förflutit sedan föroreningen ägde rum, vilken skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar och omständigheterna i övrigt. Om en verksamhetsutövare visar att den har bidragit till föroreningen endast i begränsad mån, skall även detta beaktas vid bedömningen av answarets omfattning /.../

Steg 1: vilka efterbehandlingsåtgärder är miljömässigt motiverade och rimliga från kostnadssynpunkt?

MÖD 2010:18: "Inom ramen för denna bedömning bör ställning tas till vilka typer av föroreningar och vilka föroreningsnivåer som bör utlösa efterbehandlingsåtgärder, hur omfattande efterbehandlingen bör vara och vilka eventuella kvarvarande föroreningsrisker som kan accepteras, vilken typ av efterbehandlingsåtgärder som bör användas m.m. Det är nyttan av detta från hälso- och miljösynpunkt som bör vägas mot kostnaderna för åtgärderna. **Vid denna vägning bör vägledning kunna hämtas från tillämpningen av 2 kap. 7 §. /.../**"

rimlighetsavvägning

Steg 2: ansvarets omfattning

Fyra utgångspunkter:

1. Hur lång tid har förflutit sedan föroreningarna ägde rum?
2. Vilken skyldighet hade den ansvarige att förhindra framtida skadeverkning?
3. Omständigheterna i övrigt
4. Endast bidragit till föroreningen i begränsad mån

Skälighetsbedömningen ska göras samlat och i det enskilda fallet

Nuvarande vägledning

[Sammanställning av rättspraxis - PFAS \(ska ses över\)](#)

[Tillsyn av PFAS-förorenade områden](#)

[Frågor och svar om PFAS-förorenade områden](#)

[Högfluorerade ämnen i miljön, PFAS \(naturvardsverket.se\)](#)

[Förorenade områden](#)

[Ansvar för avhjälpande av föroreningsskada \(uppdaterad 2024\)](#)

[Juridik & ansvar - EBHportalen](#)

[Tillsynsprocessen i 2 kap. miljöbalken](#)

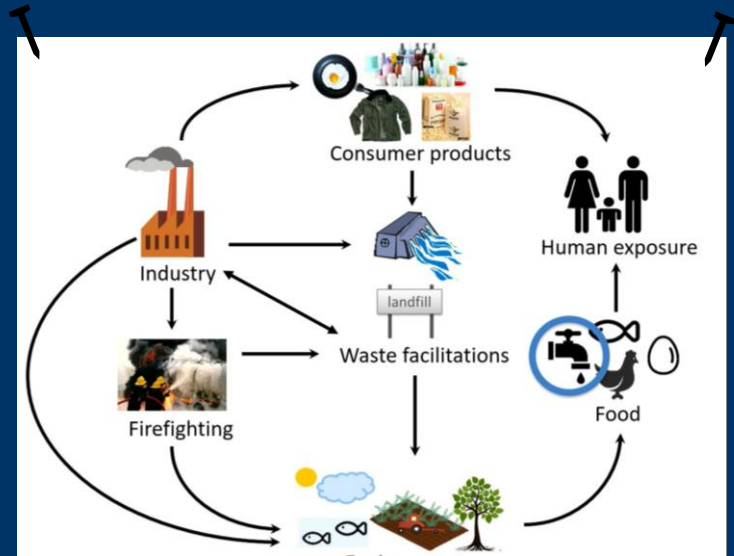
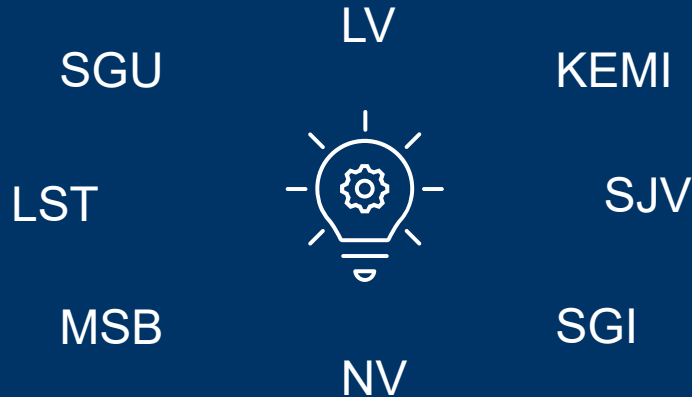

Praxis

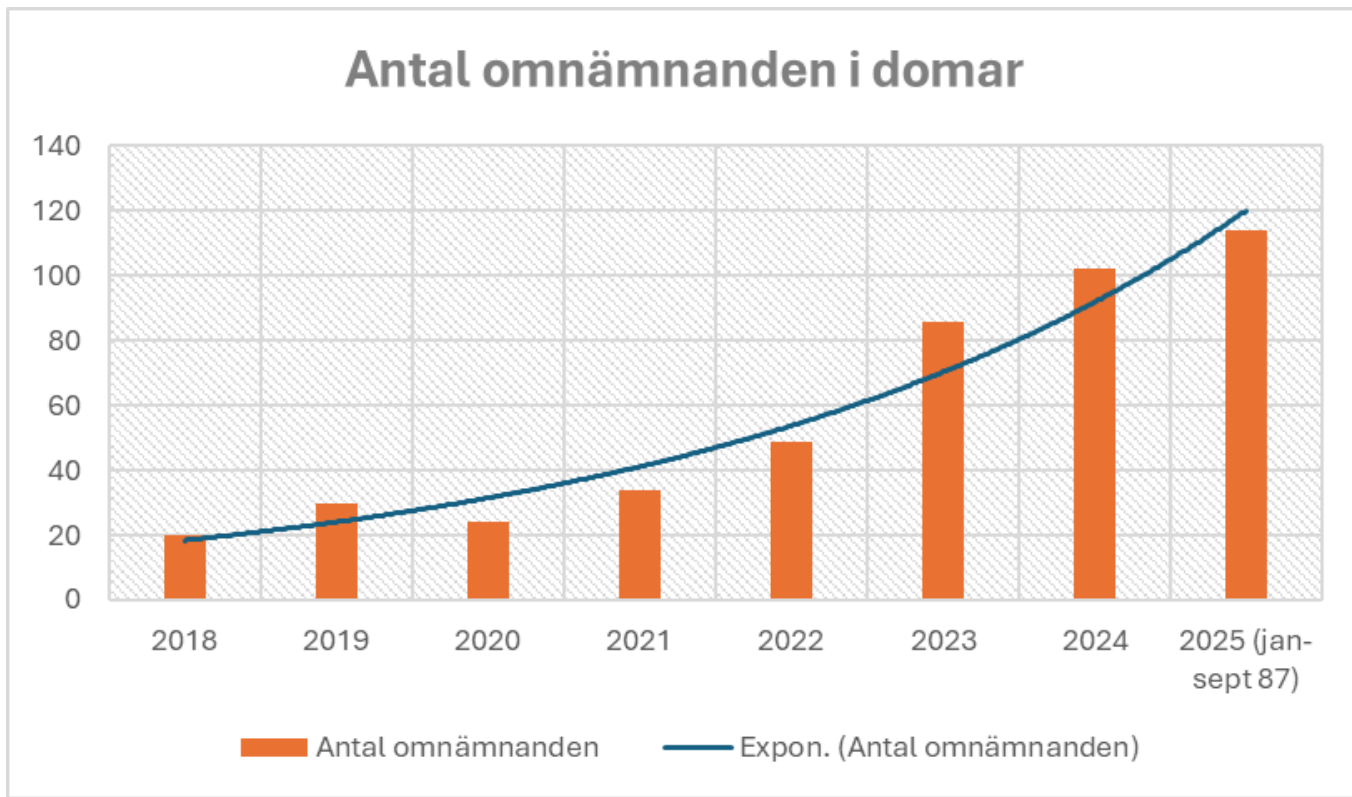
Sverige

Fortsatt arbeta med att utveckla och stärka den nationella samordningen av och tillsynsvägledningen om hantering av PFAS-förorenade områden >

Naturvårdsverket har tillsammans med flera andra myndigheter fått i uppdrag att förbättra kunskapen om PFAS-förorenade områden. Uppdraget ska redovisas årligen senast den 15 april.

Överprövningar

Praxis MÖD – nya krav på rening (föreläggande grundat i 2 kap. MB)

MÖD 2024:59 Pågående miljöfarlig verksamhet

- **Intressant aspekt: tillståndets rättskraft, om kravet är rimligt och proportionerligt**
- **Sammanfattning:** MÖD ansåg att en VU med miljöbalkstillstånd kan förbjudas att släppa ut *yt- och lakvatten* som är förorenat av PFAS-ämnen utan hinder av tillståndets rättskraft, eftersom hantering av PFAS-föroreningar inte prövats. MÖD bedömde också att förbudet var proportionerligt.

Krav på rening

MÖD 2024:59 Pågående miljöfarlig verksamhet

- Avfallsanläggning (mellanlagring, återvinning och behandling)
- Skyddsobjekt: gränсар till vattenskyddsområde

- Villkor om bl.a.:

Krav på mottagande: Inkommande massor ska vara rena, inerta schaktmassor som inte kan medföra förorening av mark, yt- eller grundvatten (villkor 3).

Krav vattenhantering: Utgående dagvatten från verksamheten ska gå till sedimentationsdamm med oljeavskiljare, innan det leds ut. Vattnets ska kontrolleras innan det leds ut (villkor 18).

- Nämndens beslut: förbud att [från ett visst datum] släppa ut orenat yt- och lakvatten från verksamhetsområdet. Gäller fram till dess att en anläggning för att rena perfluorerade (PFAS) ämnen inrättats = dvs nytt krav på PFAS-rening.

Krav på rening

MÖD 2024:59 Pågående miljöfarlig verksamhet

Bolaget:

- utsläpp till vatten omfattas av tillståndets rättskraft
 - ej rimligt/proportionerligt
- källan oklar, dyr reningsteknik, oprecist: oklart vilka PFAS-ämnen som ska renas och till vilken nivå/halt.

”Att förelägga [...] om att vidta nu ifrågavarande åtgärder måste anses alltför långtgående i förhållande till tillsynsuppdraget som rör efterlevnad av nu gällande tillstånd...”

Krav på rening

MÖD:

1. Innebär rättskraften för verksamhetens tillstånd hinder för förbudet?
2. Är förbudet oproportionerligt?

Rättskraften? Frågan om rening av PFAS- förorenat vatten från verksamheten har inte prövats i tillståndsprövningen eftersom den tillståndsgivna verksamheten innebär hantering av rena inerta massor som inte ska ge upphov till föroreningar.

Delar MMDs bedömning:

- Utgångspunkten var rena inerta massor. MPD har vid prövningen inte haft anledning att utgå från att själva verksamhetsområdet varit förorenat.
- Prövat är hur dagvattnet från verksamhetsområdet ska hanteras.
- Den skyddsåtgärd i form av sedimentationsdamm som krävs enligt tillståndet, syftar inte till att rena dagvattnet från PFAS-ämnen.
- Denna fråga är alltså skild från de frågor om hantering av dag- och lakvatten som har prövats av MPD.

Krav på rening

Är förbudet oproportionerligt?

Det står klart att:

- vattnet i sedimentationsdammen är PFAS-förorenat och
- släpps ut orenat från verksamhetsområdet.

Spelar ingen roll att källan till PFAS-föroreningen inte är lokaliserad.

Det är angeläget att utsläppet snarast upphör med hänsyn till de risker som finns för vattenskyddsområdet

Även om det inte är klarlagt var föroreningskällan är, är det bolaget som ansvarar för att vattnet som släpps ut från området inte är PFAS-förorenat.

→ Nämnden har haft fog för sitt beslut och förbudet är proportionerligt.

Krav på rening

Är förbudet oproportionerligt?

Avslutningsvis,

Bolaget har flera olika sätt att begränsa PFAS-halter i det utgående vattnet, bl.a genom tätning av sedimentationsdammen.

Förbudet att släppa ut yt- och lakvatten avser utsläpp av från PFAS orenat vatten. Kan andra åtgärder vidtas som innebär att vattnet som släpps ut från verksamhetsområdet är renat från PFAS, omfattas utsläppet inte av förbudet.

MMD: gör en kostnad-nyttoanalys. "Med beaktande av de miljökonsekvenser som utsläppen [...] får på vattenområdena nedströms, bedömer domstolen att kravet att installera en reningsanläggning är rimligt även med beaktande av att kostnaden kan vara betydande" 2:7 MB

Krav på rening

MÖD 2024:59 Pågående miljöfarlig verksamhet

Reflektioner

- Oklar källa (bolaget: grannfastighet eller uppträngning av grundvatten i sedimentationsdammen, MMD: kan inte uteslutas att det kommer från verksamhetsområdet, MÖD: källan spelar ingen roll)
- Om rättskraft: nämnden har möjlighet att initiera ett ärende om omprövning av tillståndet, [Bedöma om villkor för miljöfarlig verksamhet är tillräckliga](#)
- MÖD: "fog för förbudet" = 26:9 MB, men föreläggandet grundades på bl.a 2:3 MB, bedömning av rimlighet enligt 2:7 MB oundviklig (vilket MMD gör uttryckligen)
- Ej preciserat vilka PFAS-ämnen som avsågs, inte heller reningsnivå. MÖD besvarar ej detta, delvis MMD.

Framåtblick

Nytt bidrag hösten 2025!

Bidrag för särskilt komplicerade ansvarsutredningar

- Gäller komplexa fall som annars riskerar att bli liggande.
- Exempelvis:
 - många potentiella utsläppskällor
 - många olika aktörer som varit verksamma
 - jävssituation kopplat till ansvaret
 - situationer med komplex juridik, t.ex. komplicerade fastighetsförhållanden eller bolagsförhållanden

20 november 2025 är sista ansökningsdagen

[Förorenade områden – statlig finansiering](#)

Budskap från Naturvårdsverket

Använd de möjligheter som finns!

- 2 kap, 10 kap och 26 kap
- *Förebyggande* och *reparativa* åtgärder

Det finns tillräcklig kunskap och åtgärder för att börja *hantera* PFAS-förorenade områden redan nu.

PFAS – vikten av att vidta åtgärder nu

- Framtida nyttor väger tungt
- Använd de möjligheter som finns
- Agera nu

Tack!

NATUR
VÅRDS
VERKET

